របាយការណ៍សង្ខេប

របស់កម្មវិធីជាតិប្រយុទ្ធនឹងជំងឺគ្រុនឈាម ឆ្នាំ២០១៩

២៦ មិថុនា ២០១៩

១. សារបានជំងឺគ្រុនឈាម

ជំងឺគ្រុនឈាមរបស់មនុស្ស គឺជាជំងឺបង្កឡើងដោយវីរុសគ្រុនឈាមចូលទៅក្នុងខ្លួនមនុស្សតាមរយៈការខាំរបស់សត្វមូសខ្លាញី (ប្រភេទ ***អាអេដែស អាអេជីបតាយ*** ឬ ***អាអេដែស អាល់បូភីកទីស***) មានផ្ទុកវីរុសគ្រុនឈាមទៅមនុស្ស។ សត្វមូសខ្លាចូលចិត្តខាំបឺតឈាមក្នុងអំឡុងពេលថ្ងៃ (ពីពេលព្រឹកព្រលឹមអុល រហូតដល់ពេលប្រលប់)។ កត្តាដែលទាក់ទាញមូសខាំមនុស្សដោយសារតែ ក្លិនញើសមានក្លិនអាម៉ូញាក់ និងអាស៊ីតឡាក់ទិក ក្លិនកាបោនឌីអុកស៊ីតតាមខ្យល់ដង្ហើមរបស់មនុស្ស ពណ៌ខ្មៅ ឬងងឹតៗជាដើម។ វីរុសគ្រុនឈាមស្ថិតក្នុង***អំបូរហ្លាវីវីរុស*** ដែលមាន៤ប្រភេទសេរ៉ូទីបផ្សេងគ្នាគឺ DENV-1, DENV-2, DENV-3 និង DENV-4។ គួរកត់សំគាល់ផងដែរថាមនុស្សយើងក្រោយពីបានជាសះស្បើយដោយសារជំងឺគ្រុនឈាមប្រភេទសេរ៉ូទីបណាមួយហើយ គឺអ្នកនោះនឹងមានប្រព័ន្ធការពារខ្លួនលើជំងឺគ្រុនឈាមប្រភេទសេរ៉ូទីបនោះអស់មួយជីវិត ប៉ុន្តែអ្នកនោះនឹងអាចកើតជំងឺគ្រុនឈាមប្រភេទសេរ៉ូទីបផ្សេងទៀតដោយសារតែប្រព័ន្ធការពារសំរាប់ប្រភេទសេរ៉ូទីបផ្សេងទៀតមានលក្ខខណៈមិនពេញលេញ និងមានរយៈពេលខ្លី។ រោគសញ្ញា និងសញ្ញាណគ្លីនិកជំងឺគ្រុនឈាម គឺ ក្តៅខ្លួនខ្លាំងភ្លាមៗ (38.5°c+) និងអាចអមដោយ មុខស្លូតក្រហម ភ្នែកក្រហម ងោកងួយដេក ឈឺក្បាល ឈឺសាច់ដុំ ឈឺសន្លាក់ ឈឺពោះ កុមារយំ កន្ទួលក្រហមលើស្បែក ជាំខ្មៅស្បែកដុំៗចេញឈាម ឡេះឡះ។ល។

ជំងឺគ្រុនជាជំងឺមួយដែលជាគេមិនបានចាត់ចូលជាប្រភេទជំងឺស្ថិតក្នុងការទទួលបន្ទុករបស់ដៃគូវិនិយោគណាមួយនៅឡើយនោះទេលើពិភពលោក បើទោះជា ជំងឺគ្រុនឈាមគឺជាបញ្ហាកង្វល់អាទិភាពក្នុងសុខភាពសារធារណៈពិភពលោក ក៏ដូចជាតំបន់ត្រូពិក រួមទាំងប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ។

ពិភពលោកប្រជាជនប្រមាណជា ៣,៩Billion នាក់បានរស់នៅក្នុងតំបន់ប្រឈមជំងឺគ្រុនឈាមនៃ ១២៨ ប្រទេស ដែលក្នុងនោះ ប្រមាណជា ៣៩០លានករណី បានទទួល មេរោគគ្រុនឈាម និងក្លាយជាឈឺមានរោគសញ្ញា ឬសញ្ញាណគ្លីនិក ប្រមាណជា ៩៦លានករណី (*Ref. WHO, 15 April 2019*)។

ប្រទេសកម្ពុជា គឺ ជំងឺគ្រុនឈាម ជាបញ្ហាសុខភាពសារធារណៈមួយដែលត្រូវបានក្រសួងសុខាភិបាលចាត់ទុកថាជាជំងឺអាទិភាព។ ករណីជំងឺប្រចាំឆ្នាំ មានប្រមាណជាង ១០.០០០ករណីឈឺក្នុងមួយឆ្នាំៗ និងជាង ៥០០នាក់ស្លាប់ក្នុងអំឡុងទសវត្សឆ្នាំ៨០ រួចបន្តធ្លាក់ចុះមកនៅទាបបំផុតនាឆ្នាំចុងក្រោយ ដោយ អត្រាស្លាប់ទាបជាង ០,៥%។ ករណីជំងឺបានរាតត្បាតខ្លាំងរាល់ ៥ - ៦ ឆ្នាំម្តង ឬ ១០ - ១២ឆ្នាំម្តង គឺនៅឆ្នាំ១៩៩៨ (មាន១៦.២៦០ករណី/៤៧៤នាក់ស្លាប់) ឆ្នាំ២០០៧ (មាន៣៩.៨៥១ករណី/៤០៧នាក់ស្លាប់) និងឆ្នាំ ២០១២ (មាន៤២.៣៦២ករណី/១៨៩នាក់ស្លាប់)។

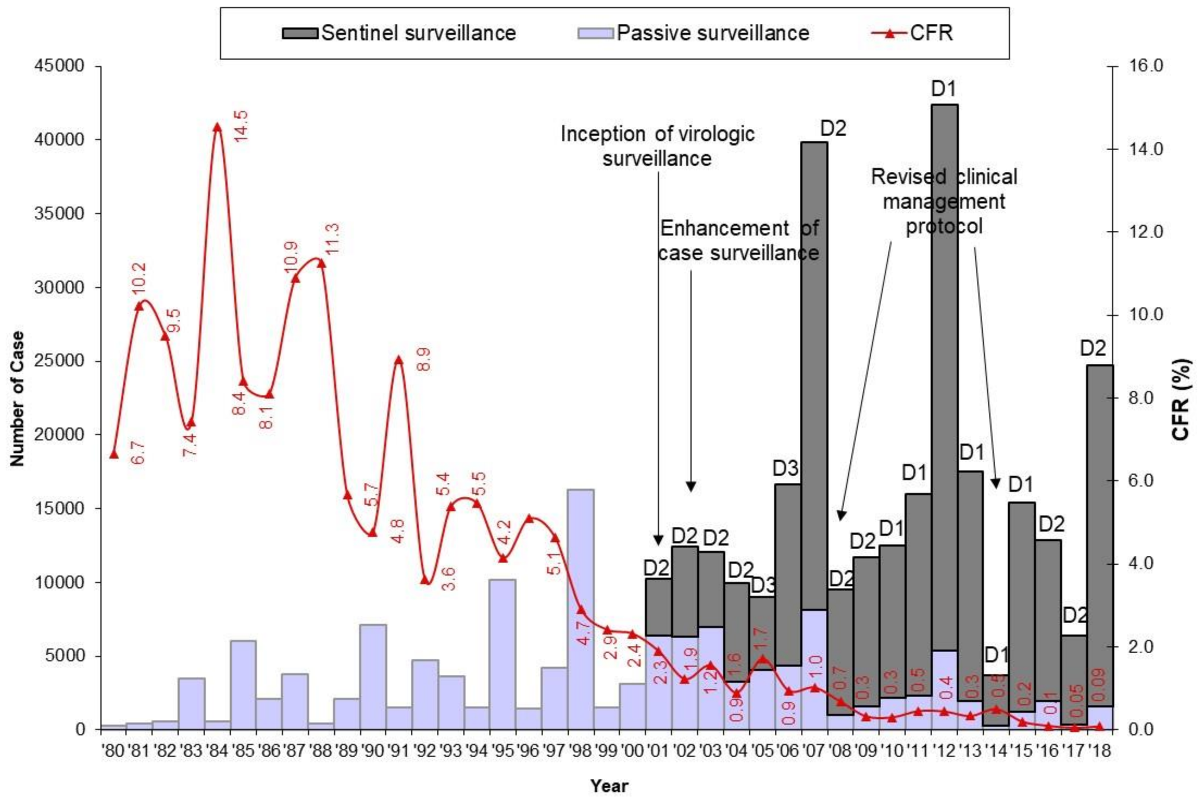

Figure-1: Dengue distribution in Cambodia by the reporting system, 1980-2018

តាមការវិភាគដើម្បីប៉ាន់ប្រមាណសន្ទស្សន៍ជំងឺគ្រុនឈាមនៅប្រទេសកម្ពុជា គឺកម្មវិធីជាតិប្រយុទ្ធនឹងជំងឺគ្រុនឈាម បានប្រើវិធីសាស្រ្តគំរូគណនាស្ថិតិបែបវិទ្យាសាស្រ្ត ARIMA បង្ហាញអោយឃើញថាស្ថានភាពជំងឺគ្រុនឈាមឆ្នាំ២០១៩ នឹងអាចកើតមានប្រមាណជា ៥០,០០០ ករណី។ កត្តាជំរុញអោយជំងឺគ្រុនឈាមកើនឡើងនេះ គឺអាចទាក់ទងជាមួយ កត្តាអាកាសធាតុប្រែប្រួល កត្តាវីរុស កត្តាភ្នាក់ងារសត្វមូស កត្តាភាពស៊ាំរបស់ប្រព័ន្ធការពារមនុស្ស កត្តាចរាចរ និងកត្តាវត្ថុស្តុក ឬដក់ទឹក ជាដើម។ កត្តាអាកាសធាតុ (El-Nino) បានបង្ហាញពីទំនាក់ទំនងនៃរដូវភ្លៀងនឹងបង្កើនស្ថានភាពជំងឺគ្រុនឈាម ២ដងច្រើនជាងរដូវប្រាំង ឯសីតុណ្ហភាពកើនឡើង ១អង្សារសេ នឹងបង្កើនជំងឺគ្រុនឈាម ៣០% ឯកំពស់ទឹកភ្លៀងកើន ១ ម.ម នឹងបង្កើនជំងឺគ្រុនឈាម ១១% និងភ្លៀងប្រចាំថ្ងៃនឹបង្កើនជំងឺគ្រុនឈាម ៨%។ កត្តាអាកាសធាតុក្តៅកើនឡើងបានជំរុញល្បឿនវីរុសបំពេញសមត្ថភាពបង្ករោគឆាប់ពេញលេញនៅក្នុងខ្លួនសត្វមូស និងវដ្តសត្វមូសកកើតបានលឿន។ កត្តាសង្គមអភិវឌ្ឍន៍ និងសកលភាវូបនីយកម្ម បានចូលរួមចំនែកយ៉ាងសកម្មជាមួយការកកើតដង់ស៊ីតេ និងការចំលងរបស់ភ្នាក់ងារចំលង តាមរយៈការចល័តរហ័សរបស់មនុស្សនិងភ្នាក់ងារចំលង គមនាគមន៍និងដឹកជញ្ជូនរហ័សល្អ ការគ្រប់គ្រងកាកសំណល់នៅមានកំរិត ភាពបរិបូរណ៍នៃវត្ថុស្តុក ឬដក់ទឹក (ពាង អាង សំបកកង់យាន្តជំនិះ ធុង ប៉ោត ក្រឡ ចាន កំប៉ុង ដប កែវ និងការដ្ឋានសំណង់ ជាដើម)។ គួរកត់សំគាល់ថា សំបកកង់យាន្តជំនិះ ជាប្រភពទាក់ទាញសត្វមូសខ្លាទៅពងបង្កបង្កើតកូនចៅជាងកន្លែងទៀត១១ដង។

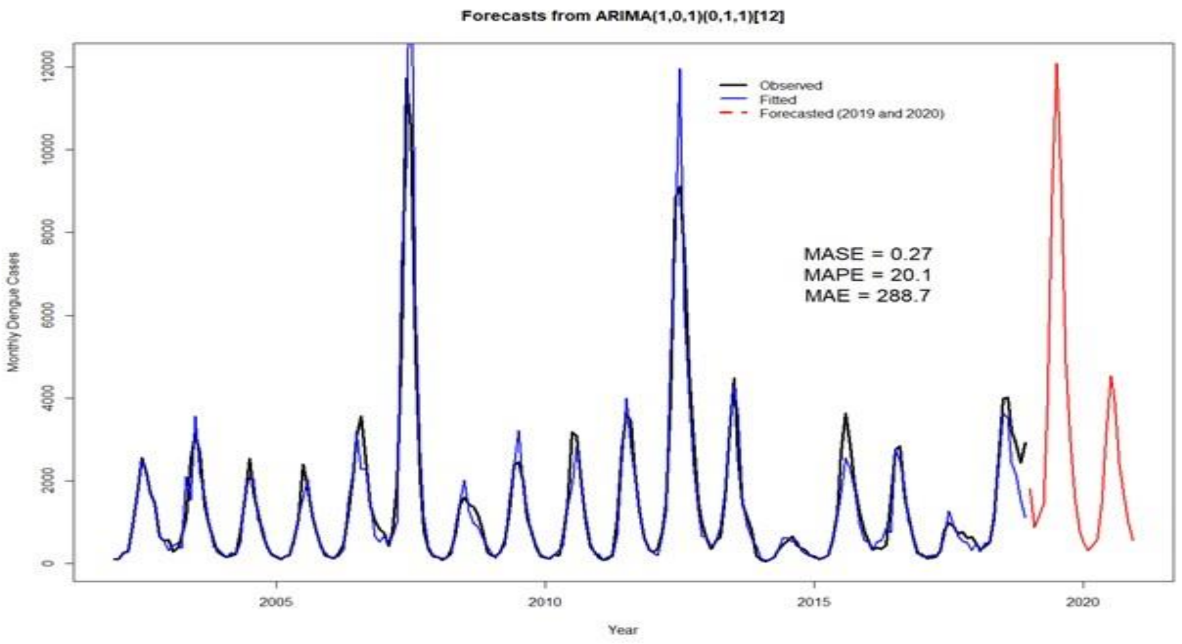

	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	**Total**
Forecasted	1814	868	1149	1437	3796	8901	12088	9514	4831	2948	1571	803	**49426**
Observed	2219	1650	2092	3060	3161								

Figure-2: ARIMA-forecasted Dengue burden in 2019

២. ស្ថានភាពជំងឺគ្រុនឈាមក្នុងឆ្នាំ២០១៩

២.១. ស្ថានភាពជំងឺគ្រុនឈាមឆ្នាំ២០១៩ ក្នុងតំបន់អាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក

តំបន់**អាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក** គឺស្ថានភាពជំងឺគ្រុនឈាមឆ្នាំ ២០១៩ កំពុងមានការកើនឡើងគួរអោយកត់សំគាល់ ពី ២ ទៅ ៥ដងច្រើនជាងឆ្នាំ ២០១៨ ក្នុងអំឡុងពេលដូចគ្នាចាប់ពីខែ មករា - ២៣ ឧសភា។ ប្រទេសម៉ាឡេស៊ី មានជាង៤៦០០០ករណី/៧៤នាក់ស្លាប់ ប្រទេសហ្វីលីពីន មានជាង៧២.០០០ករណី/៣០៣នាក់ស្លាប់ ប្រទេសសិង្ហបុរីមាន ៣.២៣៣ករណី/គ្មានស្លាប់ ប្រទេសវៀតណាមមានជិត ៦០.០០០ករណី/០៤នាក់ស្លាប់ ប្រទេសឡាវមាន៣១៨៨ករណី/០៩នាក់ស្លាប់ ប្រទេសចិនមាន ៥២ករណី/na និងប្រទេសអូស្រ្តាលីមាន៤៦១ករណី។

២.២. ស្ថានភាពជំងឺគ្រុនឈាមឆ្នាំ២០១៩ ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា

ជំងឺគ្រុនឈាមក្នុងរយៈពេលពីខែ មករា - មិថុនា (គិតត្រឹមសប្តាហ៏ទី២១) ក្នុងឆ្នាំ២០១៩ មានចំនួនសរុប១៣.៨៤៣ករណី/២៤នាក់ស្លាប់ (អត្រាស្លាប់ ០,២%) បានន័យថា ប្រហែល៥ដងកើនឡើងច្រើនជាងឆ្នាំ២០១៨ដែលមានតែ ២.៥៣០ករណី/០៧នាក់ស្លាប់។

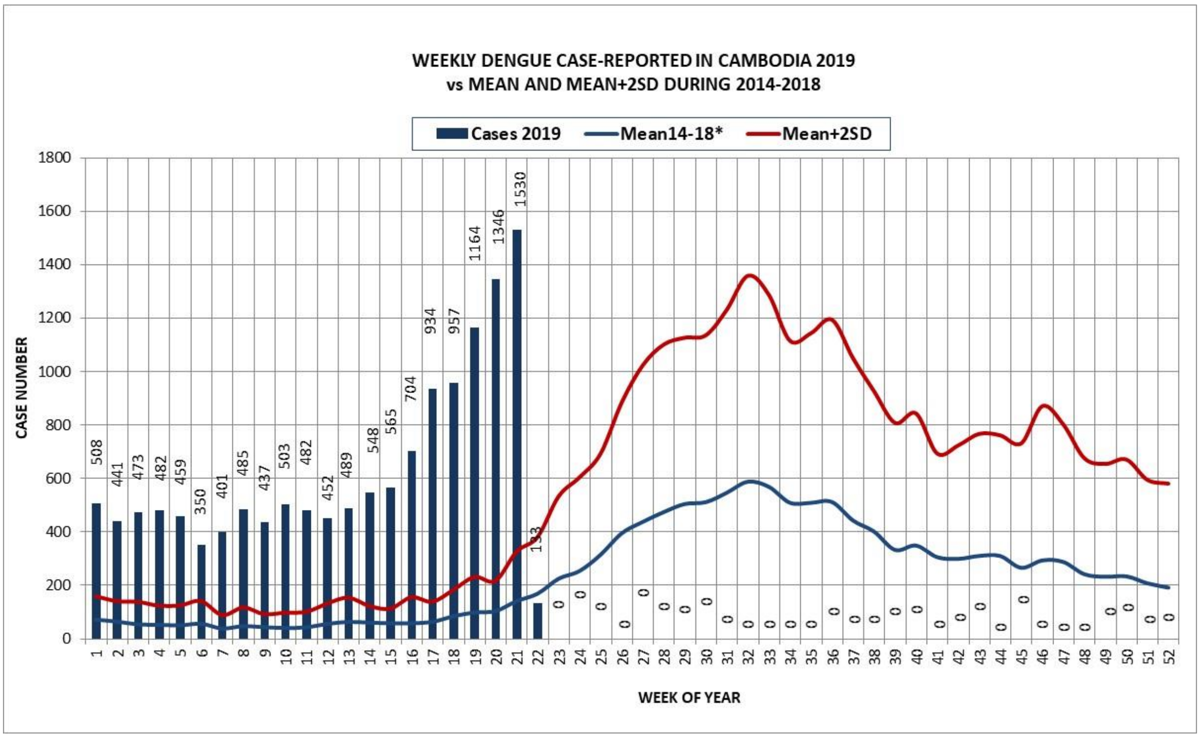

Figure-3: Dengue cases by week in Cambodia 2019

ស្ថានភាពជំងឺឆ្នាំ ២០១៩ នេះកំពុងមានកំនើនប្រចាំខែច្រើនជាងឆ្នាំ ២០១២ តែអត្រាស្លាប់ឆ្នាំ ២០១២ មាន 0,៤% (៥0នាក់ស្លាប់) សន្ទុះកំណើនប្រចាំខែហាក់យឺតជាងឆ្នាំ២០១២ (គឺឆ្នាំ២០១៩ កើន៦៥៨ករពី/ខែ តែឆ្នាំ២០១២កើន១៥៤៩ករណី/ខែ)។

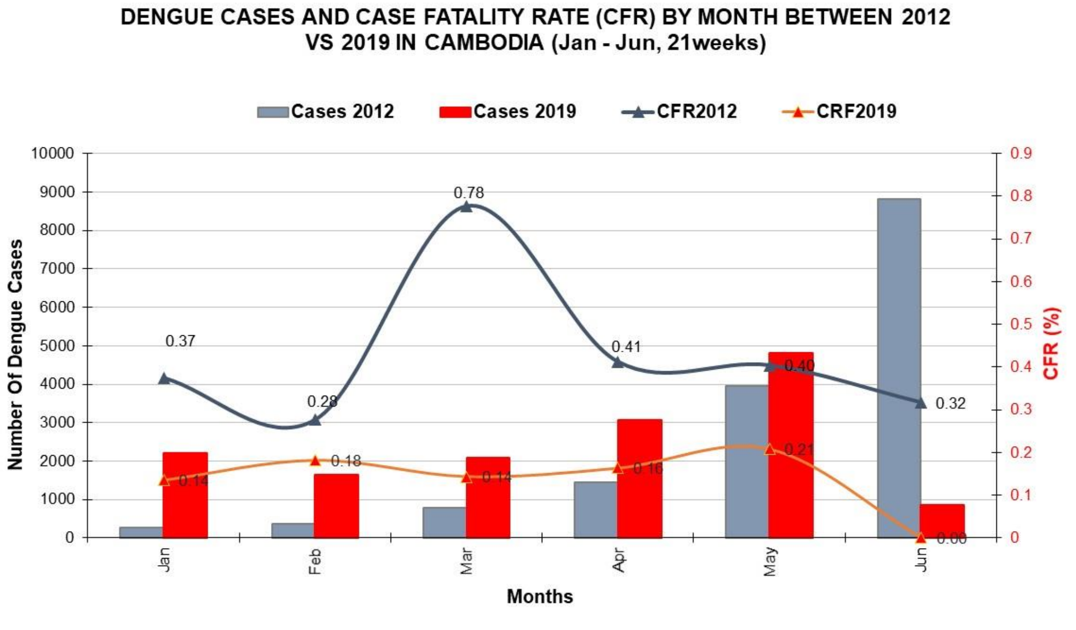

Figure-4: Dengue cases and CFR by month in Cambodia between 2012 with 2019

ខេត្តដែលមានភូមិសាស្រ្តជំងឺគ្រុនឈាមច្រើនជាងគេ គឺ រាជធានីភ្នំពេញ ខេត្តកំពង់ធំ ខេត្តកណ្តាល ខេត្តសៀមរាប ខេត្តកំពង់ចាម ខេត្តបាត់ដំបង ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ និងខេត្តព្រះសីហនុ។ ករណីស្លាប់មកពី ១៥ រាជធានី-ខេត្ត ដូចមានក្នុងតារាងខាងក្រោម។

Table-1: High burden of Dengue cases and deaths by province in Cambodia 2019

Province	Cases	Deaths	Representativeness
Phnom Penh	1913	2	15.70
KampongThom	1594	1	13.08
Siem Reap	1526	2	12.53
Kandal	1174	2	9.64
Kampong Cham	865	2	7.10
Battambang	623	3	5.11
B.Meanchey	538	0	4.42
K.Pr.Sihaknouk	462	3	3.79
KampongSpeu	433	1	3.55
PreahVihear	422	1	3.46
O.Meanchey	401	0	3.29
PreyVeng	399	1	3.28
Tbongkhmum	267	2	1.9
Kratie	257	3	1.8
Paillin	178	1	1.3

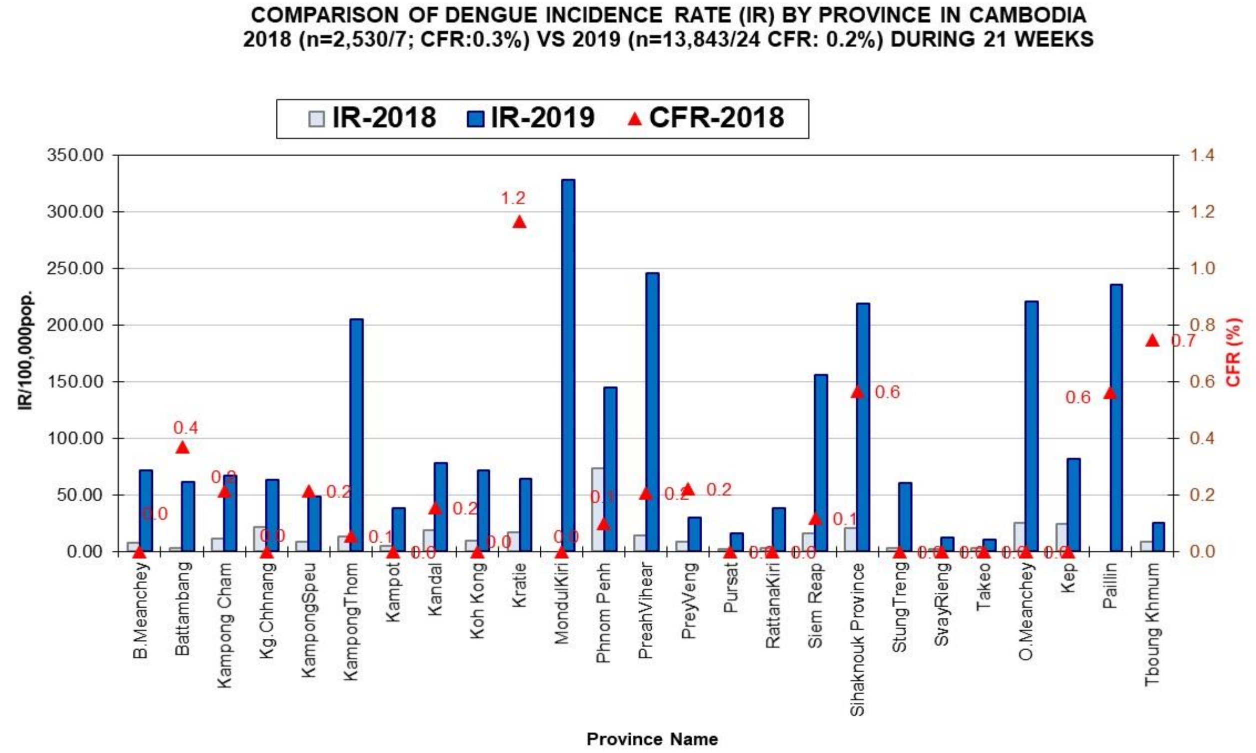

Figure-5: Dengue incidence and CFR by province between 2018 vs 2019

ស្ថានភាពជំងឺបានកើនឡើងគ្រប់រាជធានីខេត្ត នៅឆ្នាំ ២០១៩នេះ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងឆ្នាំ ២០១៨ ប៉ុន្តែមិនមែនបានន័យថា ជំងឺគ្រុនឈាមមានទូទាំងផ្ទៃប្រទេសនោះទេ គឺកើតមានរាយប៉ាយដុំៗ តាមភូមិសាស្ត្រភូមិ នៃឃុំ/សង្កាត់។ សកម្មភាពអន្តរាគមន៍ត្រូវបានអនុវត្តន៍ជាបន្តបន្ទាប់តាមយុទ្ធសាស្ត្រជាតិប្រយុទ្ធនឹងជំងឺគ្រុនឈាមចាប់តាំងពីដើមខែឧសភារហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។ ជាគោលការណ៍ ស្ថានភាពនៃជំងឺនឹងអាចចាប់ផ្តើមវាយតំលៃស្ថានភាពប្រែប្រួលបានបន្ទាប់ពី ៣០ ថ្ងៃ ក្រោយនៃប្រសិទ្ធពលកិច្ចអន្តរាគមន៍លើទីតាំងនោះជាបន្តបន្ទាប់។ តាមការវិភាគឃើញថា ចាប់អាទិត្យទី ២០ - ២១ គឺល្បឿនកំណើនជំងឺគ្រុនឈាមបានថយចុះនៅ ៦ខេត្ត (កំពង់ធំ កែប កំពង់ស្ពឺ ព្រះវិហារ ព្រៃវែង និងក្រចេះ) ឬក៏នៅបេរចំនួន ៧ខេត្ត (ត្បូងឃ្មុំ ពោធិសាត់ ឧត្តរមានជ័យ ភ្នំពេញ សៀមរាប តាកែវ និងមណ្ឌលគីរី)។ ចំពោះខេត្តដែលមិនទាន់ថយចុះ គឺអាចដោយទីតាំងនោះ ទើបតែបានអន្តរាគមន៍ ឬក៏មានទីតាំងខ្លះត្រូវពិនិត្យតាមដានបន្តថាជាទីតាំងថ្មី ឬយ៉ាងណា?។

PROCODE	PROVINCES	Population	W1-19	W20	W21	Improved for 20-21
3	Kampong Cham	1,393,385	763	102	71	**-31**
23	Kep	47,480	38	31	1	**-30**
5	KampongSpeu	963,062	377	56	33	**-23**
13	PreahVihear	197,569	348	74	63	**-11**
14	PreyVeng	1,485,160	342	57	49	**-8**
10	Kratie	397,582	218	22	17	**-5**
25	TboungKhmum	1,041,036	201	34	32	**-2**
15	Pursat	537,031	70	9	8	**-1**
22	O.Meanchey	201,224	358	43	44	**1**
12	Phnom Penh	1,396,516	1798	115	117	**2**
17	Siem Reap	1,082,949	1362	164	166	**2**
21	Takeo	1,229,245	100	16	18	**2**
11	MondulKiri	66,053	90	62	65	**3**

Figure-6: Status of Dengue incidence improvement by province

ជំងឺគ្រុនឈាម កើតលើគ្រប់ភេទស្រីប្រុស ទាំងក្មេងទាំងចាស់។ ក្រុមអាយុប្រឈមកើតជំងឺគ្រុនឈាមច្រើនជាងគេ គឺ ក្រុមអាយុ ៥ - ១៤ ឆ្នាំ ប៉ុន្តែអត្រាស្លាប់ខ្ពស់លើក្រុមអាយុកាន់តែក្មេង ពិសេសក្រុមអាយុតិចជាង ៥ឆ្នាំ (៩នាក់ស្លាប់)។ ក្រុមអាយុ ១៥ឆ្នាំឡើង គឺកំពុងមានកំណើនជាងឆ្នាំមុនៗ តែមិនមានស្លាប់ទេ បានន័យថានេះក៏ជាសញ្ញាណមួយប្រាប់យើងថា ប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍កាន់តែប្រសើរជឿនលឿន គឺក្រុមអាយុគ្រុនឈាមនឹងប្រែប្រួលផ្លាស់ប្តូរពីក្រុមអាយុក្មេងទៅក្រុមអាយុពេញវ័យឡើងទៅ (នេះទំនាក់ទំនងទៅនឹងការយល់ដឹងរបស់ប្រជាជនដែលបង្ការការចំលងបានរួចផុតកាលពីនៅអាយុវ័យក្មេង)។

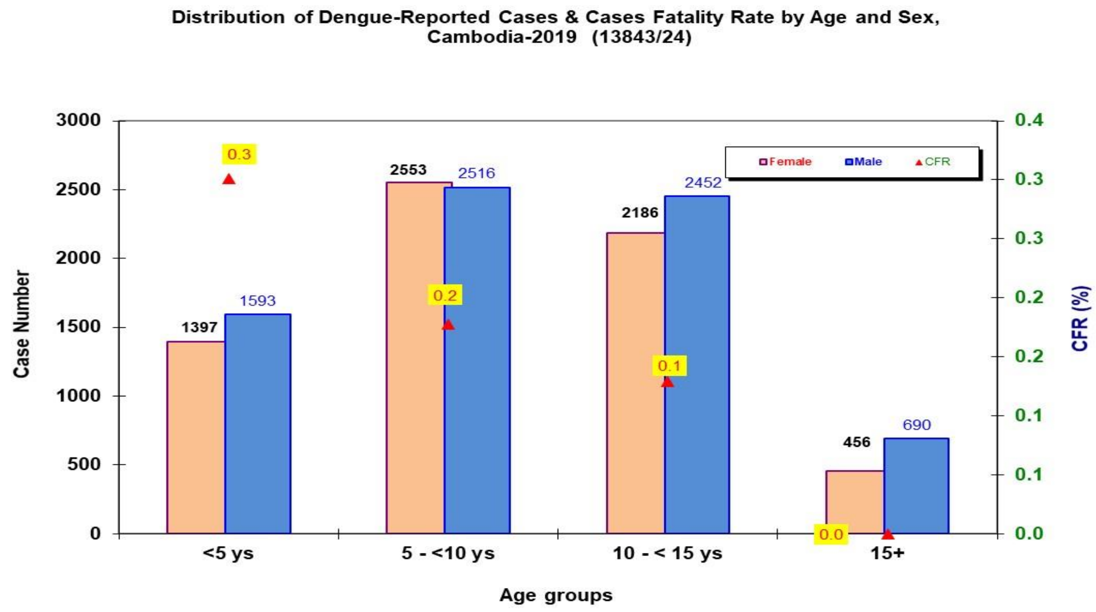

Figure-7: Dengue risky age group and sex in Cambodia 2019

ករណីជំងឺស្លាប់ទាំង ២៤នាក់ ក្នុងឆ្នាំ ២០១៩ នេះ គឺសុទ្ធតែជាករណីដែលបានមកស្លាប់នៅមន្ទីរពេទ្យថ្នាក់ជាតិ ឬថ្នាក់ខេត្ត (បានន័យថាជាមន្ទីរពេទ្យមានសមត្ថភាព និងគុណភាពសេវាល្អខ្ពស់) ដោយសារតែចូលមកទទួលសេវាយឺតយ៉ាវពេលវេលា និងស្ថានភាពជំងឺបានវិវត្តទៅជាធ្ងន់ធ្ងររួចខ្លាំងពេកដល់ដំណាក់កាលចុងក្រោយ រួមផ្សំជាមួយផលវិបាកដែលទទួលឥទ្ធិពលមកពីការទទួលសេវាព្យាបាលក្នុងអំឡុង ៤ - ៦ថ្ងៃដំបូងមិនបានត្រឹមត្រូវដោយសារតែគ្រួសារអ្នកជំងឺព្យាយាម**<u>ព្យាបាលដោយខ្លួនឯង លេបថ្នាំមិនត្រឹមត្រូវគ្មានវេជ្ជបញ្ជា ឬពន្យាពេលនៅទទួលសេវាព្យាបាលសេវាឯកជនខ្លះដែលគ្មានសមត្ថភាពវិជ្ជាជីវៈត្រឹមត្រូវ</u>**ក្នុងការធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ ព្យាបាល និងថែទាំជំងឺគ្រុនឈាម។ អ្នកជំងឺបានស្លាប់នៅមន្ទីរពេទ្យគន្ធបុប្ផាភ្នំពេញ ១២នាក់ មន្ទីពេទ្យពេទ្យជ័យវរ្ម័ន ២នាក់ មន្ទីរពេទ្យកុមារជាតិ ២នាក់ និងមន្ទីរពេទ្យខេត្ត ៨នាក់។ **ចូរចងចាំថា** ជំងឺគ្រុនឈាម **<u>គ្មានថ្នាំពិសេសណាសំរាប់សំលាប់វីរុសគ្រុនឈាមបាននៅឡើយនោះទេ</u>** ហើយនឹង**<u>ប្រឈមបាត់បង់អាយុជីវិតគ្រប់ពេល ប្រសិនបើគ្មានការពិនិត្យព្យាបាល និងថែទាំត្រឹមត្រូវ ឬក៏មិនមកទទួលសេវាត្រឹមត្រូវរបស់រដ្ឋ</u>** (មណ្ឌលសុខភាព និងមន្ទីរពេទ្យដែលនៅជិតបំផុត) បានទាន់ពេលក្នុងអំឡុង ៤៨ ម៉ោងបន្ទាប់ពីមានក្តៅខ្លួននោះទេ។

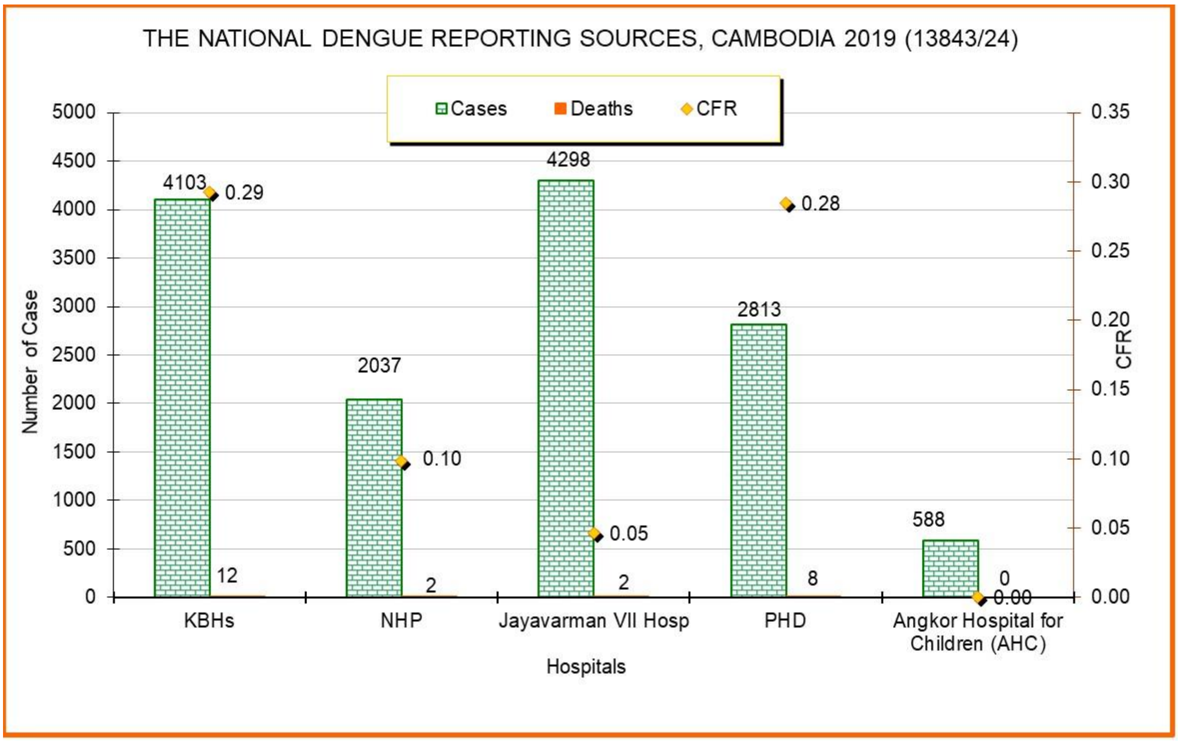

Figure-8: Dengue detection reported sources in Cambodia 2019